॥६०॥ ॐ स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पितृस्तव मार्कंडेयपुराणे ब्रह्मा वाह रुचिं विप्रं कृत्वा तं
स्वाभिवांछित प्रजापतिस्त्वं भविता स्रष्टव्या भवता प्रजाः सृष्ट्वा प्रजास्तु तान्विप्र समुत्पाद्य
क्रियास्ततो कृताकृत्स्नाधिकारस्ततः सिद्धिमवाप्स्यति स त्वं यथोक्तं पितृभिः कुरु दारोप
संग्रहं कामं चेममनुध्याय कुरु तान्पितृपूजनं एवं तु ऋषितरः प्रदास्यंति तवेप्सितं प
त्नीसुतांश्च संतुष्टाः किं न दद्युः पितामहाः श्रीमार्कंडेयपुराणे इत्यृषिर्वचनं श्रुत्वा ब्रह्म
र्षी व्यक्तजन्मना नद्या विविक्ते पुलिने चकार पितृतर्प्पणं तुष्टाव च पितृन्विप्रः स्तवै
रेभिरथादृतः एकाग्रः प्रयतोभूत्वा भक्तिनम्रात्मको रुचिः रुचिरुवाच नमस्येहं पितॄ
न्भक्त्या ये वसंत्यधिदेवता देवैरपि हि तर्प्यंते ये श्राद्धेषु स्वधोत्तरैः नमस्येहं पितृन्स्व
र्गे सिद्धाः संतर्प्पयंति यान् श्राद्धेषु दिव्यैः सकलैरुपहारैरनुत्तमैः नमस्येहं पितृन्भक्त्या १

येर्च्यंतिगुह्यकैर्द्दिवि तन्मयत्वेन वांछद्भिर्ऋद्धिमात्यंतिकींप्रभां नमस्येहं पितॄन्मर्त्यैरर्च्यंतेभुविये
सदा वांछिताभीष्टलाभाय प्राजापत्यप्रदायिन. नमस्येहं पितॄन्भक्त्याभ्यर्च्यंतेभुवियेसदा वन्यै
श्राद्धैस्तथाहारैस्तपोनिर्धूतकिल्बिषैः नमस्येहं पितॄन्विप्रैर्नैष्ठिकव्रतचारिभिः येसंयता
त्मभिर्नित्यंसंतर्प्यंतेसमाधिभिः नमस्येहं पितॄन्श्राद्धैराजन्यास्तर्पयंतियान् कव्यैरशेषैर्विधि
वल्लोकद्वयफलप्रदान् नमस्येहं पितॄन्वैश्यैरर्च्यंतेभुवियेसदा स्वकर्माभिरतैर्नित्यंपुष्प
धूपान्नवारिभिः. नमस्येहं पितॄन्श्राद्धैर्येशूद्रैरपिभक्तितः संतर्प्यंतेजगत्यत्रनाम्नाख्यातासु
कालिन. नमस्येहं पितॄन्श्राद्धे पाताले येमहासुरैः संतर्प्यंतेसुधाहारैस्त्यक्तदंभमदैः स
दा नमस्येहं पितॄन्श्राद्धैरर्च्यंतेरसातले भोगैरशेषैर्विधिवन्नागैःकामानभीप्सुभिः नमस्ये
हंपितॄन्श्राद्धैःसर्पैःसंतर्पितान्सदा तत्रैवविधिवन्मंत्रैर्भोगसंपत्समन्विते. पितॄन्नमस्येनि

वसंति सान्नाद्देवलोके षु महीतलेवा तथांतरिक्षे च पुराद्विपुष्पाख्ये संप्रतीक्ष्यं तु मयोपनीतं
पितृन्नमस्ये परमार्थभूताये वै विमानानि वसंत्यमूर्ताः यजंति यानमलमत्नमनोभियोगी
२ पि श्वराः क्लेशविमुक्तिहेतोः पितृन्नमस्ये दिवि ये च मूर्ताः स्वधाभुजः काम्यफलाभिसंधौ प्रदानशक्ताः
सकलेप्सितानां विमुक्तिदा येनभिसंहितेषु तृप्यंतु तस्मिन्पितरः समस्ता इच्छावतां ये प्र
दिशंति कामान् सुरत्वमिंद्रत्वमतोधिकं वा तत्वसि नानदसानवलोम्हापि तृप्यस्य ये रश्मिषु
चंद्रबिंबे शुक्ले विमाने च सदा वसंति तृप्यंतु तेस्मिन्पितरोन्नतोयैर्गंधादिना पुष्टिमितो व्र
जंतु येषां हुते नो हविषा च तृप्तिर्ये भुंजते विप्रशरीरसंस्थाः ये पिंडदानेन मुदं प्रयांति
तृप्यंतु तेस्मिन्पितरोन्नतोयैः ये खड्गमांसेन सुरैरभीष्टैः कृष्णैस्तिलैर्दिव्यमनोहरैश्च का
लेन शाकेन महर्षिवीर्यैः संप्रीणिताः ते मुदमत्रयांतु कव्यान्यशेषाणि च यान्यभीष्टान्य २

आपितरस्तम्चतुर्मुनिसत्तमं वरं वृणीष्वेति स तानुवाचानम्रकंधरः सांप्रतं सर्गकर्तृत्वमादि
ष्टं ब्रह्मणा मम सोहं पत्नीमभीप्सामि धन्यां दिव्यां प्रजावतीं पितर ऊचुः अद्यैव सद्यः पत्नी
ते भविष्यति मनोरमा तस्यां च पुत्रो भविता रुचिरो मुनिसत्तमः मन्वंतराधिपो धीमान् त्वन्ना
म्नैवोपलक्षितः रुचेरौच्य इति ख्यातिं प्रयास्यति त्रिजगत्त्रये तस्यापि बहवः पुत्रा भविष्यंति म
हात्मनः महाबला महावीर्याः पृथिवीपरिपालकाः त्वं च प्रजापतिर्भूत्वा प्रजास्सृष्ट्वा चतुर्विधाः
क्षीणाधिकारो धर्मज्ञस्ततः सिद्धिमवाप्स्यसि स्तोत्रेणानेन च यो ऽस्मांस्तोष्यति भक्तितः तस्य
तुष्टा वयं भोगान् दास्यामो ज्ञानमुत्तमं शरीरारोग्यमैश्वर्यं पुत्रपौत्रादिकं तथा वांछंति सत
तं स्तव्याः स्तोत्रेणानेन यत्नतः श्राद्धे च यः इमं भक्त्या अस्मत्प्रीतिकरं स्तवं पठिष्यति द्विजा
ग्र्याणां भुंजतां पुरतः स्थितः स्तोत्रश्रवणसंप्रीत्या संनिधाने परे कृते अस्माकमक्षय्यं श्रा
द्धं भविष्यंति न संशयः यद्यप्यश्रोत्रियं श्राद्धं यद्यप्युपहतं भवेत् अन्यायोपात्तविते ४

वीन् पितॄन्भक्त्या ग्रहेषु च नक्षत्राणां ग्रहाणां च वाय्वग्निनभसोस्तथा। द्यावापृथिव्योश्च तथा नमस्यामि कृ-
तांजलिः। देवर्षीणां जनितॄंश्च सर्वदेवनमस्कृतां। अक्षयस्य सदा दातॄं नमस्येहं कृतांजलिः। प्रजापतेः
कश्यपाय सोमाय वरुणाय च योगेश्वरेभ्यश्च सदा नमस्यामि कृतांजलिः। नमो गणेभ्यः सप्तभ्यस्तथा
लोकेषु सप्तसु। स्वयंभुवे नमस्यामि ब्रह्मणे योगचक्षुषे। सोमाधारान्पितृगणान्योगमूर्तिधरांस्तथा
नमस्यामि ततः सोमं पितरं जगतामहं। अग्निरूपांस्तथैवान्यान्नमस्यामि पितॄनहं। अग्निषोममयं
विश्वं यत एतदशेषतः। ये तु तेजसि ये चैते सोमसूर्याग्निमूर्तयः। जगत्स्वरूपिणश्चैव तथा ब्रह्मस्वरू-
पिणः। तेभ्योऽखिलेभ्यो योगिभ्यः पितृभ्यो यतमानसः। नमो नमो नमस्ते मे प्रसीदंतु स्वधाभुजः। श्री
मार्कंडेय उवाच। एवं स्तुतास्ततस्तेन तेजसो मुनिसत्तमः। निश्चक्रमुस्ते पितरो भासयंतो दिशो द-
श। निवेदनं च यत्तेन गंधमाल्यानुलेपनं। तद्भूषितानथ स तान्ददृशे पुरतः स्थितान्। प्रणि-
पत्य पुनर्भक्त्या पुनरेव कृतांजलिः। नमस्तुभ्यं नमस्तुभ्यमित्याह पृथगादृतः। ततः प्रस

मे रक्षां करोतु मे विष्णोऽपि भृगाराश्च क्रोधन्यो धर्मस्सनातनः ...निदो मूर्तितः सूतः पिपितृणां गणागणान्
वः कल्याणः कल्याणः कर्ता कल्यः कल्पतराश्रयः कल्पताहेतुरनघः षडिमे तेगणाः स्मृताः वरो वरे
ण्यो वरदस्तुष्टिदः पुष्टिदस्तथा विश्वपाता तथा धाता सप्त चैते तथा गणाः स्मृताः महामहात्मा महितो महिमावान्म
हाबलः गणाः पंच तथैवैते पितृणां पापनाशनाः सुखदो धनदश्चान्यो धर्मदो भूतिदः पितॄ
णां कथ्यते ऽथ तथा गणाश्चतुष्टयं एवं तु सत्त्वतस्तस्य तेजसां राशिरुच्छ्रितः एकत्रिंशत्पितृगणा यैर्व्या
प्तमखिलं जगत् ते मे तृप्तास्तु तुष्यन्तु यच्छन्तु च सदा हितं श्रीमार्कंडेय उवाच एवं तु स्तुवतस्तस्य ते
जसां राशिरुच्छ्रितः प्रादुर्बभूव सहसा गगनव्याप्तिकारकः तद्दृष्ट्वा सुमहत्तेजस्समाच्छाद्य स्थितं ज
गत् जानुभ्यामवनिं गत्वा रुचिः स्तोत्रमिदं जगौ मूर्तिमताममूर्तानां पितॄणां दीप्ततेजसां नम
स्यामि सदा तेषां ध्यानिनां योगचक्षुषां इन्द्रादीनां च नेतारो दक्षमारीचयोस्तथा सप्तर्षीणां त
थान्येषां तान्नमस्यामि कामदान् मन्वादीनां च नेतारः सूर्याचन्द्रमसोस्तथा तान्नमस्याम्यहं स 3

सीवतेषां मनरांचितानां तेषां तु संमिश्राभिहास्तु पुण्यं गं धावु भोऽपेषु महाहृते वृद्धिनेदिने येषु
लिगाहू ते च मासानु भोज्या भुक्ति ज्ञेयम् कालु येव त्सरो ते भुजयेषु पुष्याः ब्रह्मणोतु ते मे पितरो वृत्तु
द्धि पूज्या हि ज्ञानां कुमुहे तु भासो ये स्त्रियां यांच नवाके वर्णाः तथा विशांपे कनकाव भासा नीला
निभाः शूद्र ज्ञानस्यापे च तस्मिन् समस्तामम पुण्यं गंध धूमान्न तो यादि निवेदनेन तथाग्नि होमे
न ब्रह्मयांस्तु तृप्तिं सदा पितृभ्यः नमोनमस्तितेभ्यः यदैव भुर्वीलपयित तृप्ति हेतोर् रत्तति कव्या निसुभा
स्तान्नितृप्तास्तु येभ्य तत्स ज्ञानं वैतित तृप्यं तु ते स्मिन्प्रणतास्मि तेभ्यः रक्षांसि भूतान्यसुरांस्तथोग्र
गणान्निसार्य तत्स्तु शिवं प्रजानां आद्यासुराणाममरैश्च पूज्याः स्तृप्यंतु तेत्र प्रणतोस्मि तेभ्यः अग्नि
अग्निष्वात्ता बर्हिषद आज्यपाः सोमपास्तथा व्रजंतु तृप्तिं श्राद्धेस्मिन् पितरस्तर्पिता मया अ
ग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीं रक्षंतु मे दिशं तथा बर्हिषदः याम्यां ये पितरस्तथा प्रतीचीमाज्यपा
स्तद्वदुदीचीमपि सोमपाः रक्षोभूतपिशाचेभ्यः स्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्तेषां

वित्तेनयद्विनाप्तमनयथा अस्माद्भुद्य हैरुपत्तैरुपपन्नैर्देशकालहतं अकालेपत्यतदेशे विधि
हीनमथापिवा अस्माद्भुद्युद्यानैर्पुरुषैर्दंभमाश्रित्यकृतं अस्माकंजायतेतत्तृप्तिस्तद्वन्निनदुदीर
णात् यच्चैतदुच्यते श्राद्धं सोमंतस्तुरवाचहं अस्माकंजायतेतत्तृप्तिस्तथाप्येतदुदीरणात्
हेमंतेहादशाब्दानि तृप्तिमेतत्प्रयच्छति शिशिरेद्विगुणान्यानि तत्रैः सोमभिदंकृतं वसंते
षोडशसमास्तत्प्रयेश्राद्धकर्मणि ग्रीष्मेषोडशैवेतत्पारितंतत्तृप्तिकारकं विकलेविकृतेश्राद्धे
सोमंपानेनशोधिते वर्षासुतत्तृप्तिरस्माकमक्षयाजायतेकचे शरत्कालेषिपादितेश्राद्धक
लेप्रयच्छति अस्माकमेतत्सुखं तत्तृप्तिंचदशाब्दकीं यस्मिन्नात्सेपिविक्तिरितंमेतन्निस्थि
तिवैसदा संनिधानेकृतेश्राद्धेतत्रास्माकंभविष्यति तस्मादेतत्त्वयाश्राद्धेविप्राणांभुज
तांपुरा श्रावणीयंमहाभाग अस्माकंप्रीतिहेतुकं इतिरुचिस्तव·